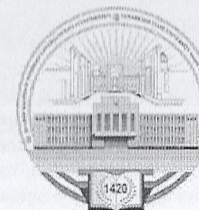

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVASIYALAR
VAZIRLIGI
SHAROF RASHIDOV NOMIDAGI SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI

Ro'yxatga olindi
№ BD-60230100-2.04

«11» 11 2023y

«TASDIQLAYMAN»

Sh.Rashidov nomidagi

SamDU rektori:

R.I.Xalmuradov

«__» __ 2023y

DINSHUNOSLIK

FAN DASTURI

Bilim sohasi:	100000 – Gumanitar soxa
Ta'lim sohasi:	120 000 - Gumanitar fanlar
Ta'lim yo'nalishi:	60530100- Kimyo (TB) 60710100- Kimyoviy texnologiya (ICHB) 60710200- Biotexnologiya (TB) 60530900- Fizika

Samarqand - 2023

Fan/modul kodi DIN-1204 DIN-1304	Oquv yili 2024-2025	Semestr 3	ECTS – Kreditlar 4	
Fan/modul turi Majburiy fan	Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4 soat	
1.	Fan nomi	Auditoria mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami:
	Dinshunoslik	48	72	120
II Fanning maqsadi (FM)				
2	talaba-yoshlar tafakkurida dinning mazmun-mohiyati, dunyoning diniy manzarasi, diniy va falsafiy qarashlarning o'zaro bog'liqligi, globallashuv va diniy jaryonlari hamda zamonaviy diniy harakatlar, diniy aqidaparastlik, ekstremizm va terrorizmning davlat va jamiyat xavfsizligiga salbiy ta'sirini bilish va unga qarshi kurashishda nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.			

Fan mazmuni	
II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)	
II.I Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:	
Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)	
M1	Din ijtimoiy madaniyat hodisa sifatidagi ahamiyati. Din, dinshunoslik, din falsafasi, teologiya, teosofiya, xudojo'ylik, diniy e'tiqod, aqida, ilohiyot tushunchalarining mohiyati. Dinning funksiyalari va ijtimoiy ahamiyati. Din dunyoqarash shakli va uning jamiyat taraqqiyotiga ta'siri. Dinlarning tasnifi. Dinlar paydo bo'lishining geografik va xronologik tasnifi. Diniy e'tiqodlarning evolyutsiyasi: politeizm, genoteizm, monoteizm. Ibtidoiy e'tiqodlar, milliy dinlar, jahon dinlarining shakllanishi va o'ziga xos jihatlari. Diniy ta'limotlarda xudo va g'ayritabiiy kuchlar haqidagi e'tiqodlar dinamikasi. Dinshunoslikning fan sifatida shakllanishi, predmeti, funksiyalari, kategoriyalari. Dinshunoslikning boshqa ijtimoiy fanlar bilan o'zaro aloqasi. Ijtimoiy muhit va diniy an'analarning shaxsning diniy e'tiqodi va individual tarbiyasiga ta'siri. Dinlarni tadqiq etish metodologiyasi: tipologik, qiyosiy, tarkibiy-funksional, genetik tahlil. Qiyosiy dinshunoslikning metodlari.
M2	Milliy dinlar. Yahudiylilik dinining yuzaga kelishi. Tavrot yahudiylilik dinining muqaddas kitobi. Yahudiylilik ta'limoti, an'ana va marosimlari. Markaziy Osiyoda yahudiylilik. Hinduizm dinining mazmun mohiyati. Vedalar. Braxmanlik. Hinduylilik ta'limoti va xudolar panteoni. Jayniylilik. Sikxiylilik ta'limoti va manbalari. Konfutsiylilik ta'limoti va uning Xitoy milliy diniga aylanish jarayonlari. Konfutsiylilik ta'limotida ijtimoiy-axloqiy masalalar. Daochilik – falsafiy ta'limot. “Dao” tushunchasi tahlili. Sintoilylik. Yapon xalqi an'analari. Kami kult.
M3	Zardushtiylik dini. Zardushtiylik dinining vujudga kelishi. Zardushtiylik shakllangan tarixiy sharoit. Zardushtiylik ta'limoti. Ezgu fikr, ezgu so'z, ezgu amal tamoyili. Govmard va shoh Yima. Zardushtiylikning teologik tizimi va diniy marosimlari. Zardushtiylikda tabiatning ulug'lanishi. Zardushtiylikning diniy iyerarxiyasi. “Avesto” matnlari. Avestoning tarkibiy tuzilishi.
M4	Buddaviylilik dini. Buddaviylilik dinining paydo bo'lish tarixi, asosiy ta'limotlari, oqimlari va manbalari. Kushonlar imperiyasida buddaviylilik dinining davlat dini darajasiga ko'tarilishi. An'anaviy buddaviylilik. Tripitakan va buddaylikning muqaddas manbalari. O'rta asrlarda Dzen buddaviylilik ta'limoti. Chan buddizmining Xitoyda rivojlanishi. Modern buddaviylilik. Globall buddaviylilik. Hozirgi davrda buddaviylilikning

	rivojlanishi. Tibetning buddaviylilik maktabi va rohib Dalay Lamaning faoliyati. O'zbekistonda buddaviylilik dinining tarixiy ildizlari (Qaratapa, Fayoztapa, Dalvarzintepa) va hozirgi zamon.
M5	Xristianlik dini. Xristianlikning paydo bo'lishi, aqidalari, asosiy yo'nalishlari, ta'limotlari va manbalari. Katolitsizm va pravoslavlik dini yo'nalishlarining o'zaro farqli tomonlari. Protestantlik harakatining shakllanishi va rivojlanishi. Rim-katolik cherkovi faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari. Sharqiy Yevropa pravoslavlik avtokefal cherkovlari. XV asrda Yevropada reformatorklik g'oyalari (Anglikan, lyuteran, kalvinizm cherkovlari va h.k.) Hozirgi davrda xristian dinining rivojlanishi va dunyo davlatlaridagi o'rni. O'zbekistonda xristian dinining rivojlanishi tarixi va hozirgi zamon.
M6	Islom dini. Islom dinining paydo bo'lishidagi ijtimoiy-siyosiy va madaniy sharoitlar. Payg'ambarlik va vahiyning talqini. Dastlabki musulmonlar jamoasining tashkil topishi. Hijrat va Madinada tashkil etilgan ilk islom davlatida boshqaruv shakli. Tavhid aqidasi. Islom dinining besh sharti. Xalifalikning tuzilishi va islom dini tarqalishining tarixi. Roshid xalifalar hukumronligi davridagi islohotlarning mohiyati. Ummaviylar va abbosiylar hukumronligi davrida dinga munosabat. Qur'on, hadis, fiqh, aqida ilmlarining shakllanish tarixi. Qur'on, sura va oyat tushunchalarining ma'nosi, qur'onshunoslikning shakllanishi va rivojlanishi. Hadis tushunchasining mohiyati, hadislarning turlari va tasnifi. Buyuk muhaddislarning hayoti va ijodi. O'zbekistonda hadishshunoslikning rivoji. Movarounnahrda islom dinining tarqalishi va madrasa ta'limi shakllanishining ijtimoiy madaniy hayotga ta'siri. Hozirgi davrda islom sivilizatsiyasining ahamiyati.
M7	Islom dinining aqidaviy yo'nalishlari va maktablari. Kalom ilmining shakllanishi. Ilk aqidaviy adabiyotlarning islom dinining qabul qilinishidagi o'rni. Alloh sifatleri haqidagi g'oyalari. Esxatologiyaning mohiyati: qiyomat va oxirat dunyosi. Islomda imon, taqdir, rizq tushunchalarining talqini. Noan'anaviy e'tiqodlar: xorijiya, mu'taziliya, qarmatiya harakatlari. Islom oqimlari va yo'nalishlarining paydo bo'lishi sabablari, e'tiqodidagi bo'linishlarning sabablari va oqibatleri. Sunniylilik va shialik yo'nalishlarining paydo bo'lishi va ular e'tiqodidagi farqlar. Moturidiylilik va ash'ariylilik maktablari.
M8	Markaziy Osiyo tarixida Xanafiya mazhabining o'rni. Hanafiylilik mazhabining asoschisi Abu Hanifa hayoti va ta'limoti. Xanafiya mo'tadil islom tamoyili va bag'rikenglik g'oyalari. Hanafiyaning islom faxri tarixidagi o'rni. Movarounnahrda hanafiy mazhabi va Markaziy Osiyo faqihlari. Movarounnahrda fiqh ilmining mashhur namoyandalari. Hanafiy mazhabi rivojida Markaziy Osiyo faqihlarining roli va hissi. Islom huquqi (fiqh) va uning taraqqiyot bosqichlari. Islom huquqi asosiy atamallari. Islom huquqi manbalari. Qur'on, sunna, ijmo va qiyos, masolihul-mursala, istihson va urf. Xanafiya mazhabining islom tasavvufi bilan bog'liqlik asoslari. Tasavvuf tushunchasi va uning mohiyati. Tasavvufning kelib chiqishi, mazmuni va rivoji. Yusuf Hamadoni. Abduxoliq G'ijduvoni. Yassaviya, Kubroviya, Naqshbandiya tariqatlarining shakllanishi. Tariqatchilikning zamonaviy ko'rinishlari.
M9	O'zbekistonda faoliyat yurituvchi diniy tashkilotlar. Konfessiya tushunchasining mohiyati va O'zbekistonda faoliyat yurituvchi diniy konfessiyalarning tasnifi. Dinning jamiyat integratsiyasi va barqarorligiga ta'siri. O'zbekistonda konfessional jarayonlarning asosiy yo'nalishlari. Diniy tashkilotlarning zamonaviy dunyoviy me'yorlarga moslashuvining ahamiyati. Dunyo mamlakatlari va O'zbekiston konstitutsiyasida vijdon erkinligi huquqining ifodasi. O'zbekistonda vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar haqidagi qonun qabul qilinishining tarixi va uning ahamiyati. Vijdon va e'tiqod erkinligining ta'rifi. Davlat va din munosabatlarini tartibga solishning tiplari. (Identifikatsion model, separatsion model va kooperatsion model). Sekulyarlashuv jarayoni. O'zbekistonning davlat sifatida shakllanishida din omili.

	Sobiq Sovet Ittifoqi davrida O'zbekistonda diniy qarashlarga munosabatning asosiy jihatlari. BMTning 72 sessiyasida diniy bag'rikenglik haqidagi rezolyusiyani qabul qilish haqidagi taklifning ijtimoiy siyosiy ahamiyati. ahamiyati.
M10	Zamonaviy diniy harakatlar va sektalar. Islom va boshqa diniy aqidalar sinkretlashuvi natijasida shakllangan diniy ta'limotlar tarixi. Bahoiylik va qodiyoniylik harakatlari. Xalqaro Krishnani anglash jamoasi faoliyati. Baxshillochilar jamoasi. Soxta xristianlik harakatlari. O'zbekistonda faoliyati kuzatilgan norasmiy diniy jamoalar. Xalqaro diniy tashkilotlar faoliyatining yo'nalishlari. Islom hamkorlik tashkiloti, Islom konferensiyasi tashkiloti, fan, ta'lim va madaniyat bo'yicha islom tashkiloti. Arab davlatlari ligasining maqsadi va faoliyatining yo'nalishlari. Islomiy banklar faoliyatining yo'nalishlari.
M11	Kiber makonda diniy e'tiqod targ'ibotining ijtimoiy xavfi. Kiber makon, kiber terrorizm, kiber zo'ravonlik (cyberbullying) tushunchalarining mohiyati. Internet saytlari va ijtimoiy tarmoqlarda diniy targ'ibot usullari. O'zbek tilida faoliyat yurituvchi ekstremistik jamoa va shaxslarning ijtimoiy hayotga salbiy ta'siri. Missionerlik va prozelitizmning siyosiy-ijtimoiy xavfi. Missionerlik va prozelitizm tushunchasining mohiyati va rivojlanish bosqichlari. Xristian dini missionerligi va islom dini missionerligi. Xalqaro missionerlik tashkilotlari va ularning targ'ibot usullari. Missionerlik targ'ibotida uslub va vositalarning zamonaviylashuvi: kiber makonda mafkuraviy tahdidlar. Missionerlik va prozelitizmning ma'naviy barqarorlikka tahdidi hamda uni oldini olishning mexanizmlari.
M12	Diniy fundamentalizm, radikalizm va terrorizmning tarixi va yo'nalishlari Diniy fundamentalizmning tarixi va rivojlanish bosqichlari. Radikalizmning paydo bo'lishi sabablari va oqibatlari. Diniy radikalizmning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar. Diniy aqidaparastlik (fanatizm), ekstremizm paydo bo'lishining ijtimoiy-tarixiy zaminlari va rivojlanishi. Markaziy Osiyo mintaqasida faoliyati kuzatilgan diniy ekstremistik harakatlarning maqsadlari. Sog'lom va ma'rifiy mazmunga ega bo'lgan sof islomiy tushunchalarning g'arazli maqsadlarda talqin etilishining oqibatlari. Terrorizmning mohiyati va uning shakllari. Diniy shiorlar ostidagi terrorizm amaliyotining oqibatlari. Xalqaro terrorizmning mohiyati. Al-Qoida, ixvanul muslimin, ISHID, boko xaram tashkilotlarining dunyo hamjamiyati xavfsizligiga tahdidi, ularga islom tashkilotlari va musulmon ulamolari tomonidan berilgan raddiyalar. Xalqaro tashkilotlarning terrorizmga qarshi kurashi. Global terrorizmga qarshi global hamkorlikning yo'nalishlari: BMTning global antiterror strategiyasining asosiy yo'nalishlari: terrorizmning tarqalishi uchun qulay sharoitlarni bartaraf etishga qaratilgan chora-tadbirlar. Duyoviy bilimlar va diniy e'tiqod birligiga erishishning ahamiyati. Yangi O'zbekistonda dunyoviy va diniy ta'lim-tarbiyaga munosabat, diniy ta'limning yo'nalishlari. Yangi O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida diniy ta'limni tashkil etishning yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati. O'z o'zini boshqarish organlarida (mahalla) diniy ta'lim va tarbiyani tashkil etishning ahamiyati. Diniy ta'limning g'oyalari va usullari. Ibadat va diniy marosimlarning shaxs komolotiga ta'siri. Duoning inson ongiga ta'siri va duolar orqali siyosiy tilning shaxs dunyoqarashiga ta'siri. Insonning diniy jamoaga qo'shilishining psixologik jihatlari. Dinga estetik yondashish, diniy axloq, axloqiy qadriyatlar va meyorlar dialektikasi. Iymon va e'tiqodning shakllanishiga ijtimoiy muhitning ta'siri. Diniy poklanish - katarsisning ijtimoiy psixologik mohiyati.
III. Mashg'ulotlar shakli: Seminar mashg'uloti	
S1	Dinshunoslik fanining predmeti va funksiyalari.
S2	Dinshunoslik metodologiyasi va dinlarning tasnifi
S3	Din psixologiyasi ijtimoiy ahamiyati

S4	Milliy dinlarning ijtimoiy taraqqiyot va shaxs e'tiqodini ta'minlashdagi roli
S5	Buddaviylik va xristianlik dinning jamiyat taraqqiyotiga ta'siri
S6	Islom tafakkuri va madaniyatining shakllanish bosqichlari.
S7	Qur'on, hadis, fiqh, aqida ilmlarining shakllanish tarixi
S8	Islom huquqi va manbalari
S9	Tasavvuf va hozirgi zamon
S10	O'zbekistonda diniy tashkilotlar va konfessiyalar faoliyati dinamikasi
S11	Missionerlik va prozelitizmning diniy etiqodni tanlashga salbiy ta'siri.
S12	Diniy plyuralizm, diniy tolerantlik, bag'rikenglikning jamiyat hayotidagi o'mi

Mustaqil ta'limni bajarish bo'yicha talablar:
“Dinshunoslik” fani bo'yicha mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular va mustaqil ishlarning kalendar tematik rejas (72)

№	Mavzu nomi	Axborot manbai
1.	Din, dinshunoslik, din falsafasi, teologiya, teosofiya, xudojo'ylik, diniy e'tiqod, aqida, ilohiyot tushunchalarining mohiyati.	[A 1.1.] - 6-28 betlar [A 2.2.] - 7-28 betlar
2.	Dinshunoslikning fan sifatida shakllanishi, predmeti, funksiyalari, kategoriyalari.	[A 1.1.] - 39-40 betlar [A 2.5.] - 24-50 betlar
3.	Dinlarni tadqiq etish metodologiyasi: tipologik, qiyosiy, tarkibiy-funksional, genetik tahlil. Qiyosiy dinshunoslikning metodlari.	[A 1.1.] - 43-55 betlar. [A 4.7.] - 5-17 betlar
4.	Yahudiylilik ta'limoti, an'ana va marosimlari.	[A 1.2.] - 136-146 betlar [A 1.18.] - 304-332 betlar
5.	Konfutsiylilik ta'limotida ijtimoiy-axloqiy masalalar.	[A 4.4.] - 17-25 betlar [Q 5.5.] - 147-155 betlar
6.	Zardushtiylikning teologik tizimi va diniy marosimlari.	[A 1.1.] - 261-276 betlar. [A 1.2.] - 146-169 betlar
7.	Zardushtiylikda tabiatning ulug'lanishi	[A 1.1.] - 165-188 betlar [Q 2.4.] - 322-327 betlar
8.	Buddaviylik dinining paydo bo'lish tarixi, asosiy ta'limotlari, oqimlari va manbalari.	[A 1.2.] - 188-202 betlar [A 1.1.] - 436-441 betlar
9.	Hanafiy mazhabi rivojida Markaziy Osiyo faqihlarining roli va hissasi.	[A 1.1.] - 280-292 betlar [A 1.2.] - 266-292 betlar
10.	Tasavvuf tushunchasi va uning mohiyati. Tasavvufning kelib chiqishi, mazmuni va rivoji	[Q 2.6.] - 31-53 betlar [A 1.2.] - 321-339 betlar
11.	Vijdon va e'tiqod erkinligining ta'rifi.	[A 3.1.] - 165-188 betlar [Q 2.4.] - 322-327 betlar
12.	Konfessiya tushunchasining mohiyati va O'zbekistonda faoliyat yurituvchi diniy konfessiyalarning tasnifi.	[A 1.2.] - 188-202 betlar [A 1.1.] - 436-441 betlar
13.	Islom dinining paydo bo'lishidagi ijtimoiy-siyosiy va madaniy sharoitlar	[A 1.1.] - 280-292 betlar [A 1.2.] - 266-292 betlar
14.	Movarounnahrda islom dinining tarqalishi va madrasa ta'limi shakllanishining ijtimoiy madaniy hayotga ta'siri.	[Q 2.6.] - 31-53 betlar [A 1.2.] - 321-339 betlar
15.	Esxatologiyaning mohiyati: qiyomat va oxirat dunyosi	[A 1.1.] - 165-188 betlar [Q 2.4.] - 322-327 betlar
16.	O'zbekistonning terrorizmga qarshi kurash tajribasi.	[A 2.2.] - 252-262 betlar

	O'zbekiston yoshlarining diniy manbalardagi axloqiy tarbiyaga oid g'oyalarni o'rganishning ahamiyati.	[A 1.2.] - 266-292 betlar

3.	V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: Mazkur fan orqali talaba dunyo haqidagi eng qadimgi va zamonaviy falsafiy bilimlarni o'rganish asosida professional faoliyatni to'g'ri tashkil etish, ijtimoiy mas'uliyatni oshirish, davlat siyosatiga dahldorlik tuyg'usini shakllantirish; ijtimoiy jarayonlarni mustaqil tahlil qilish, Qadimgi, O'rta asrlar va Yangi davr G'arb falsafasining asosiy g'oyalari, Sharq falsafasining jamiyat taraqqiyotidagi roli, G'arb falsafasi oqimlarining falsafiy mazmun-mohiyatini, G'arb renessansining mohiyati, uning shakllanishiga o'rta asr Sharq ilm-fani va falsafasining ta'sirini, Yangi va eng yangi davr G'arb falsafasining muhim xususiyatlari bo'yicha <i>tasavvurga ega bo'lishi</i>; yangi ontologiyaning yo'nalishlari, gen ontologiyasi, bioontologiya, tibbiyot ontologiyasining ijtimoiy ahamiyatini, fizik va falsafiy ontologiyaning o'zaro aloqasi va farqlarini, axborotlashgan jamiyatda texnologiyalardan foydalanishda inson va jamiyat manfaatlarini himoya qilish, tabiat ontologiyasida biosfera va noosferaning o'rni, ijtimoiy ekologiya, ekologik ta'lim va tarbiya <i>haqida bilishi va ulardan foydalana olishi</i>;
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: ma'ruzalar; interfaol keys-stadilar; "Aqliy hujum" metodi; "T-jadval", "Venna" tahlil metodi va boshqa interfaol metodlar
5.	VII. Kreditni olish uchun talabalar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va mustaqil ta'lim nazorat shakllarida berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish.

Asosiy adabiyotlar	
A1.	J.Ya. Yaxshilikov, N.E. Muhammadiyev. Falsafa: Darslik. - Samarqand. 2021. - 712.
A2.	Muratov D., Alimova M., Karimov J. Dinshunoslik, darslik. - Toshkent, «Navro'z» nashriyoti, 2019. - 264 b.
A3.	Raximjanov D., Ernazarov O. Dinshunoslikka kirish. O'quv qo'llanma. - T.: «O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati» nashriyoti, 2018. - 304 b.
A4.	Kamilov D. Dinshunoslik. O'quv qo'llanma. - T.: Lesson Press, 2021. - 128 b.
Tavsiya qilinadigan qo'shimcha adabiyotlar	
Q1.	Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. 1-jild, Toshkent, O'zbekiston, 2017 yil.
Q2.	Mirziyoyev Sh.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. 2-jild, Toshkent, O'zbekiston, 2018 yil.
Q3.	Mirziyoyev Sh.M. Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi. 3-jild, Toshkent, O'zbekiston, 2019 yil.

Q4.	G'oyibnazarov Sh. Islom terrorizmga qarshi. - Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2021.
Q5.	A. Azami. Vvedenie v xadisovedenie. Kazan: 2011
Q6.	A. Fitrat. Tanlangan asarlar - Toshkent: Ma'naviyat, 2010 - 301 b
Q7.	Abu Xomid G'azzoliy Kimei saodat//Ikki dune saodatiga eltuvchi bilim. - Samarkand: Imom Buxoriy xalkaro markazi, 2019
Q8.	Islomov Z., Haydarov I. Xristianlik: ibodatxona, ibodat va marosimlari. - Toshkent: Qaqnus nashriyoti, 2020.

Falsafa va milliy g'oya
kafedra mudiri

dots. A.R. Samadov

Psixologiya va ijtimoiy-siyosiy fanlar
fakulteti dekani

dots. A.Q. Aymatov

SamDU o'quv ishlari
bo'yicha 1-prorektor

prof. A. Soleev

Mutaxassislik fanlari bo'yicha fan dastur shabaslarni xorij tajribasini o'rgangan holda
transformatsiya qilish bo'yicha ishchi guruh:

Rais:

A'zo:

"Kelishilgan"
SamDU o'quv uslubiy boshqarma boshlig'i:
Sh.A. Muranov
2023 yil